

ne nude se argumenti— već uveravanja

Onome ko je saslušao više od trideset diskutanata novosadskog razgovora može se učiniti da ta diskusija, čas u mirnom paralelnom toku unapred pripremljenih tekstova, čas u oštroj i iskričavoj polemici, vodeća na jeziku satire i u žargonu sociološke studije, da taj niz ideja, pozicija i dosetki argumentovan u jednom momentu sredstvima pojmovnog aparata filozofije a u drugom podsećanjem na neposredno prisustvo fenomena kao što je petparački roman, da takva, dakle diskusija i nije imala svoj immanentni tok, svoju misaonu okosnicu.

To je, međutim, ipak samo prolazna impresija: jedinstvo sa kojim su mladi stvaraoci veoma različitih pogleda, preokupacija (pa i broja godina) prihvatili šansu da govore na Stražilovskom susretu, i veoma ozbiljno sučeljavanje mišljenja do kojeg je došlo naročito pred kraj drugog i na treći dan susreta, svedoče o — suprotnom. Uz svu opasnost da se u ovakvom ocenjivanju bude subjektivan, da se izraze uverenja koja su manje-više opšta, ali ne i sveopšta, treba ukazati na tri važna obeležja ovogodišnjeg Stražilova.

Susret nije prihvatio, prevazišao je, pa u mnogim aspektima i odbacio koncepciju koja mu je u jednom početnom momentu ponudena, koncepciju, naime, po kojoj su u modernom svetu unapred dovedene u pitanje mogućnosti kulturnog stvaraoca da ma šta učini ili izmeni. U stvari, i kasniji diskutanti su potvrdili da postoji relativna ograničenost kulturnog medija u jugoslovenskim uslovima, podvojenost kulture na elitnu i masovnu, od kojih je prva opterećena jakim ostacima institucionalnog i etatističkog, a druga prijemčiva za primitivizme i civilizacijske nusprodukte svih vrsta. Međutim, oni su takođe rekli i to da je pitanje

kulture i pitanje socijalizma jedno, da se ne može raspravljati o mogućnostima jednog bez diskusije o perspektivama drugog i da istinski kreativan duh, istinski talenat ume u svako vreme da stvori prave vrednosti, umesto da lamentira nad sopstvenom (tužnom) sudbinom.

Prisustvo nekoliko mladih filozofa i diskusija o poznatoj tezi o potrebi bespoštedne kritike svega postojećeg predstavljali su značajan momenat u radu ovogodišnjeg Susreta. Ne samo što se došlo do potpunijeg saznanja o značenju i konsekvencama te Marksove teze: pokazalo se i to da u našoj zemlji sazreva jedna talentovana generacija mladih filozofa — marksista sa izvanrednim smislom za demokratski dijalog, za sučeljavanie argumenata bez ideološke i etičke diskvalifikacije protivne strane.

Na susretu se čula i reč jedne uistinu mlade generacije, pisaca i kritičara koji na ranijim susretima već ni zbog tadašnjeg broja svojih godina nisu mogli da učestvuju. Ta reč nije uvek bila ni uverljiva ni kultivisana — na primer, kada se njime tražilo pokretanje novog književnog časopisa, za to nisu nudi ni kakvi ozbiljniji argumenti osim uveravanja da su postojeći loši, zatvoreni, nezainteresovani za afirmaciju nove generacije literata. (Ovo uveravanje bi verovatno imalo veću težinu da nije završeno sa potpisima takvih mladih pisaca čija se imena sreću na stranicama priličnog broja listova i časopisa).

Ostaje međutim da se konstatuje da ovakve susrete treba češće organizovati, i da upravo ta najmlađa generacija mora da primi više obaveza u organizaciji sledećeg Stražilovskog susreta.

(Politika, 17. mart 1968)

Andrija MAJTENJI

stražilovo na zemlji i u oblacima

Četvrtom Stražilovskom susretu u Novom Sadu, 11, 12. i 13. marta, prisustvovalo je sedamdesetak mladih intelektualaca iz svih republika. Susret su zajednički organizovale redakcije trinaest jugoslovenskih časopisa i listova a pokrovitelj je bila novosadska Tribina mladih. Dijaloge o aktuelnim problemima kulture u Jugoslaviji vodilo je trideset učesnika. Za tri dana magnetofonska traka je zabeležila ukupno deset časova njihovih razgovora. Među govornicima su bili pesnici, pripovedači, filozofi, kritičari, publicisti, sociolozi i novinari.

Opšte mišljenje, ne samo posmatrača, da se od Susreta očekivalo više nego što je dao ne može se uzeti i za golov zaključak. Takva ocena vodi isključivosti a isključivost u ovom slučaju dozvoljava neka proizvoljna uopštavanja. Da li se u Novom Sadu više govorilo o kritici nego što se kritikovalo? Već to pitanje implicira dva podjednako jednostrana odgovora. Prvi, potvrđan, polazi, na primer, od pretpostavke da svako udaljavanje od pojave i stvari koje nas okružuju opasno proširuje mogućnosti borbe za apstraktne ideje. Smisao Stražilovskog susreta opravdava jedino stvaralački dijalog u kome je kritika podređena i prilagođena praktičnom cilju. Jedan pesnik je to ovako objasnio: „Umesto da govorimo o onome što se učinilo ili se namerava učiniti, mi govorimo o tome kako se ništa nije učinilo ili kako se ništa nije moglo učiniti“. Svaklajući pod sumnju spremnost mladih intelektualaca da iz sfera teoretskog pređu na tlo realnosti, jedan kritičar je, pomalo egzaltirano, upitao: „Nismo li postali inertni pa nas interesuju samo naša filozofska stanovišta?“ Sociolog je neka izlaganja nazvao neodređenim razgovorom o vrlo određenim problemima. Zbrka je tek opšta kad se u početku Susreta postavi pitanje: Da li smo uopšte spremni da govorimo u kulturi?

Činjenica je da se na Stražilovu sa najviše žestine i najviše polemičnosti govorilo o mogućnosti bespoštedne kritike svega postojećeg. Tvrditi da je taj razgovor izašao iz konteksta osnovne teme netačno je i prenagljeno jednako kao i apriorna ocena da je načelna debata najprihvatljivija mogućnost dijaloga. U izlaganjima mladih filozofa i sociologa koji su pokazali viši stepen tolerancije i razvijeniju kulturu slušanja od drugih učesnika bilo je pokušaja da se izbegne sporazumljivost koja, po jednom mišljenju, pojmovnu nedefinisanost prevara u suštinski nesporazum. Ne možemo se otići utisku da je takvih nesporazuma bilo. Saglasnost da kultura nije sektor već integralni deo strukture društva i da, prema tome, isključuje privilegovan status ili bilo čiji monopol nije uvek potvrđena i samim izlaganjima. U dva maha sa govornice je izbačen apel za više samokritičnosti. „Mi smo protiv birokratije kada ona druge pogađa — rekao je titogradski pesnik — ali smo za birokratiju kada ona nama povlađuje“. Kazao je takođe: „Ne možemo se rećima boriti protiv etafizma a finansijski se oslanjati na njega.“ U suštini, to su bili pozivi za angažovaniji pristup problemima kulture i pojavama u kulturi, koje su mladi i na ovom Stražilovu odgovorno uočavali ali najčešće ostajali na konstatacijama ili impresijama. Tačnije, više se govorilo načelno o onome šta bi trebalo učiniti, nego o tome šta mladi sada mogu da učine.

Stražilovo je, dakle, jedno značajno iskustvo. Ne grešimo ako kažemo da razgovori, kao ovaj novosadski, nisu suvišni i bespredmetni čak i kad smo lišeni velikih iluzija u njihove praktične rezultate.

(Borba, 17. mart 1968)

Feliks PASIĆ

